SUDJELOVANJE DONJEG ZAGONA U NOB 1941.

Božo Baričević, Božo Jovanović, Josip Jovanović-Bućan, Ivan Baričević, Mato Jovanović

U ovom kratkom priopćenju ukazuje se na neke podatke i karakteristike o pripremama i udjelu naroda Donjeg Zakona, pod rukovodstvom Komunsitičke partije Jugoslavije, u oružanom ustanku 1941.

Treba istaći da na obradi sudjelovanja Donjeg Zakona u oružanom ustanku i cijeloj narodnooslobodilačkoj borbi, osim iznošenja fragmenata u nekim listovima, do sada nije ništa rađeno. Zbog toga ni ovo priopćenje nema za cilj da iscrpno i potpuno obradi ovu problematiku. Međutim, smatramo da raspoloživi podaci i sjećanja organizatora i sudionika narodnooslobodilačkog rata, koji se u njemu iznose, zaslužuju i mogu biti korisni da se sačuvaju od zaborava, a prije svega da posluže kao poticaj za daljnji rad.

Ovim priopćenjem želimo dati skroman doprinos naporima koji se čine na području općine da se što potpunije uoči i ocijeni djelovanje KPJ i udio naroda u narodnooslobodilačoj borbi i revoluciji na ovom terenu. To je naša obveza prema palim drugovima, svim sudionicima NOR, sadašnjim i budućim generacijama.

Prije prikaza aktivnosti na pripremama oružanog ustanka treba istaći sudjelovanje naših ljudi u organiziranim oblicima borbe radničke klase.

Činjenica je da su ljudi ovoga sela bili pretežno radnici koji su tražili zaposlenje ne samo u ovom kraju nego i u svim krajevima Jugoslavije i izvan nje. To im je omogućilo da osjete kapitalističku eksploataciju i da dolaze u dodir s idejama naprednog radničkog pokreta. Njihovo konkretno angažiranje očitovalo se i u radu u sindikatima.

Neki podaci i sjećanja govore da su radnici Donjeg Zagona organizirano sudjelovali u štrajkovima koje je organizirala sindakalna organizacija u Novom Vinodolskom.

U policijskom dokumentu pov. broj 336, Novi Vinodolski od 11. ožujka 1940. sreski načelnik predlaže da se deset osoba komunističkih simpatizera iz Bribira, Novog Vinodolskog, Ledenica i Donjeg Zagona (dva) upute na prisilni rad. I ovaj dokument jasno pokazuje da su ta-

dašnje vlasti pratile i procjenjivale aktivnost pojedinaca i poduzimale mjere da se ona onemogući.

Neposredniji rad KPJ osjećao se prije izbijanja oružanog ustanka (1939—1940), što je imalo znatnog utjecaja na pripreme i sudjelovanje u narodnooslobodilačkoj borbi. U to je vrijeme partijski radnik Tomo Strizić kontaktirao s pojedincima u našem selu, utjecao na njih, a i šire politički propagandno djelovao među narodom.

Neposredne pripreme za oružanu borbu počele su u jesen 1941. U početku je bilo težište na političko-propagandnom djelovanju u narodu, na objašnjavanju ciljeva narodnooslobodilačke borbe i uloge Komunističke partije Jugoslavije.

Pripreme su vršene pod neposrednim utjecajem organizatora ustanka na ovom području — drugova Tome Strizića, Milana Mataije, Blaža Kalafatića, Ladislava Vivode i Boža Baričevića.

U vremenu srpanj — prosinac 1941. oni su u više navrata dolazili u Donji Zagon i mnogobrojnim kontaktima strpljivo objašnjavali zadatke i ciljeve narodnooslobodilačke borbe. U početku su više kontaktirali s drugovima koji su se isticali u radničkim štrajkovima i drugim oblicima borbe radničke klase, a posebno s omladincima koji su trebali ići u vojsku tzv. NDH. Na taj način sazrijevala je svijest i saznanje o potrebi aktivnog sudjelovanja u narodnoslobodilačkoj borbi. Rezultat je takvih konktakata i činjenica da nitko od omladinaca nije stupio u neprijateljske redove.

Posebno značajan momenat u okviru tih priprema jest masovno polaganje partizanske zakletve u prosincu 1941. Ovaj masovni sastanak veoma je brižljivo pripreman od organizatora ustanka i simpatizera Komunističke partije Jugoslavije.

Polaganju zakletve prisustvovali su drugovi Tomo Strizić, Milan Mataija, Nikola Car, Ladislav Vivoda i Božo Baričević. Tom sastanku prisustvovali su svi odrasli ljudi i omladina Donjeg Zakona. Poslije govora o ciljevima i zadacima oružanog ustanka položena je partizanska zakletva, kojom su se prilikom prisutni sa stisnutom pesnicom obvezali da će se pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije boriti protiv okupatora i domaćih izdajnika. Za vrijeme polaganja zakletve bile su postavljene straže i patrole u kojima su sudjelovali omladinci.

O uspjehu ovoga sastanka i oduševljenju naroda govori i podatak da se na samom sastanku nakon položene zakletve javio određeni broj omladinaca za odlazak u partizane. Objašnjeno im je da su organizacione i druge pripreme u toku, i kada se stvore odgovarajući uvjeti (izgradnja partizanskog logora, nabava oružja i drugo), da će po grupama biti organiziran odlazak u partizane.

Treba istaći da je polaganje zakletve u tom vremenu ostalo u tajnosti za neprijatelja, iako su pojedinci bili zatvarani, hapšeni i mučeni, ali nitko od njih nije ništa izdao. Josip Baričević-Bućan bio je zbog aktivnog i organiziranog rada i veze s Božom Baričevićem uhapšen 13. prosinca 1941. od talijanskih fašista i proveden u zatvor u Crikvenicu, a kasnije u Fužine i Delnice.

Političke pripreme i rad s pojedincima i njihovo angažiranje na konkretnim zadacima omogućilo je da se još istog dana poslije položene partizanske zakletve, uz prisutnost spomenutih organizatora ustanka, formira i partijska ćelija. Sekretar ćelije bio je Petar Baričević Josipov, a članovi Mato Baričević Kazimira, Jure Peričić-Dupljak i Ivan Peričić-Bljuta. Ćelija je dobila zadatak da se angažira prije svega na daljnjim pripremama za formiranje Narodnooslobodilačkog odbora (NOO), Saveza komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ), pripremama za odlazak sposobnih ljudi u partizane, materijalnom pomaganju partizana i dr.

U prosincu 1941. dobio je Božo Baričević-Lukin zadatak da organizira Zagonjsko-Novljanski partizanski logor.

Prvi partizanski logor osnovan je istog mjeseca u rajonu Zarujnik (u planinskoj kući, vlasništvo Jure Pobora-Selčanina), koji početkom 1942. mijenja lokaciju u rajon Sitovnik, a zatim u rajon Krmije.

U izgradnji logora u Sitovniku i Krmijama sudjelovali su aktivisti (kasnije odbornici) Gornjeg Zagona. U toj izgradnji posebno se angažirao Nikola Jovanović-Deva.

Prvog veljače 1942. za prvog komandira logora bio je izabran Božo Baričević-Lukin.

Prva grupa od 16 omladinaca otišla je u partizane 27. veljače 1942, a druga od pet drugova otišla je u partizane 19. ožujka 1942.

U siječnju 1942. formiran je u Donjem Zagonu prvi Narodnooslobodilački odbor od sedam članova. Prvi predsjednik bio je Jure Jovanović-Oščin, a odbornici: Ivan Jovanović-Dorčić, Mijo Jovanović-Dujin, Pave Rubčić Jurjev, Stjepan Baričević Ćirilov, Ivan Peričić-Bljuta i Anton Jovanović-Zvonko.

U prvoj polovini 1942. formirana je i organizacija Saveza komunističke omladine Jugoslavije.

Iz iznijetih podataka vidi se da su u Donjem Zagonu pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije od jeseni 1941. vršene organizirane političke, organizacione i druge pripreme. Te pripreme i položena zakletva omogućili su odlazak u partizane, masovnije uključivanje naroda u sve oblike borbe i otpora, pružanje materijalne pomoći partizanima i daljnji rad na organiziranju narodnooslobodilačkog odbora i drugo.

Ne upuštajući se u širu analizu, smatramo potrebnim da iznesemo neke podatke koji makar djelomično ilustriraju sudjelovanje i doprinos Donjeg Zagona u narodnooslobodilačkoj borbi u cjelini.

Iz ovoga malog sela u partizanskim jedinicama bila su 34 borca i rukovodioca, a u pozadini je radilo 47 aktivista. To je četvrtina ukupnog broja stanovništva. Među njima 24 su bili članovi Komunističke partije Jugoslavije i 23 članovi Saveza komunističke omladine Jugoslavije.

U partizanskim jedinicama poginulo je 10 boraca, a 16 osoba palo je kao žrtve fašističkog terora.

U toku rata uhapšeno je 56 osoba, internirano u razne koncentracione logore 49 i čitavo selo raseljeno.

Poslije uspješno izvedene partizanske akcije 4. lipnja 1942. u rajonu Sv. Anton kada je ubijeno osam talijanskih vojnika i jedan vojni svećenik, fašisti su spalili 29 kuća ili 40 posto i oštetili 27 kuća. Tom prilikom ubijeni su na najzvjerskiji način odbornik NOO Pavao Rubčić Jurjev i omladinac Ivan Peričić Jurin i izvršeno masovno hapšenje i interniranje mještana. To što su mukotrpnim radom godinama stvarali, spaljeno je i uništeno do temelja, ali nije pokolebana njihova vjera u Komunističku partiju Jugoslavije i u ciljeve narodnooslobodilačke borbe.

Ovo je kratka bilanca udjela Donjeg Zagona u borbi naroda ovoga kraja i šire u narodnooslobodilačkom ratu. To pokazuje da ukupna slika o djelovanju Komunističke partije Jugoslavije i o našem udjelu u narodnooslobodilačkom ratu ne bi bila dovoljno objektivna, potpuna i istinita ako bi se izostavilo bilo koje, pa i najmanje mjesto koje je sudjelovalo u narodnooslobodilačkoj borbi i revoluciji, što istovremeno upućuje na potrebu daljnjih istraživanja i rada, u čemu će ovaj simpozij dati novi poticaj.

Materijal je razmatran na širem sastanku sudionika narodnooslobodilačkog rata u Donjem Zagonu.